

Journal of Universal History Studies

9 Subay Olayı'nda Samet Kuşçu'nun Rolü¹

The Role of Samet Kuşçu in 9 Officer Events

Submission Type: Research Article

Received-Accepted: 12.09.2020/28.09.2020

pp. 131-147

Journal of Universal History Studies (JUHIS) • 3(Prof. Dr. Mustafa Keskin Special Issue) • October • 2020 •

Neslihan Altuncuoğlu

Erciyes University, Assistant Professor, Department of History, Kayseri, Turkey

Email: altuncuoglu@erciyes.edu.tr

Orcid Number: 0000-0002-3244-5077

Merve Durmuş

Erciyes University, Post Graduate, Department of History, Kayseri, Turkey

Email: mervedurmus46@gmail.com

Orcid Number: 0000-0002-7441-0139

Cite: Altuncuoğlu, N , Durmuş, M . (2020). 9 Subay Olayı'nda Samet Kuşçu'nun Rolü . Journal of Universal History Studies , 3 (Prof. Dr. Mustafa Keskin Special Issue) , 131-147 . DOI: 10.38000/juhis.794185

¹ This article is analyzed by two reviewers and it is screened for the resemblance rate by the editor/ Bu makale iki hakem tarafından incelenmiş ve editör tarafından benzerlik oranı taramasından geçirilmiştir)

* In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed/ Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

Öz

Samet Kuşçu, 1919 yılında Antakya'da doğmuştur. 1938'de Kuleli Askeri Lisesi'ni birincilikle bitirmiştir. Daha sonra Harp Akademisine başlayarak orduda hızla yükselmiştir. Kısa bir süre sonra ordu içerisinde oluşturulan cuntalardan ve gizli müdahale hareketlerinden haberdar olmaya başlamıştır. Milli Savunma Bakanlığı İstanbul Temsil Bürosu Başkanlığını yürütürken 9 Subay Olayı meydana gelmiştir. 1957 yılında hükümete karşı darbe yapılacağını öğrenince durumu ihbar etmiştir. Ancak dönemin hükümeti gerekli özeni göstermek bir yana bu durumu askıya almıştır. Sonrasında tutuklanarak ordudan ihraç edilmiş, haklılığı ispatlanınca serbest bırakılmıştır. Bu olaydan sonra hiçbir subay, iletme noktasında, Kuşçu kadar kararlı olamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Darbe, 9 Subay Olayı, Adnan Menderes, Samet Kuşçu.

Abstract

Samet Kuşçu was born in 1919 in Antakya. Samet Kuşçu graduated from Kuleli Military High School in 1938. Later, he started to the Warfare Academy and quickly rose in the army as a promising bright officer. With his duties, intelligence and culture, he made him aware of the junta and secret intervention movements created within the army. When he learned that there would be a coup against the government in 1957, he reported this. However, the government of the period suspended this situation instead of taking necessary care. Instead of the officers, Samet Kuşçu was arrested and expelled from the army. He was released when Kuşçu's proved right from the 1960 coup. After Samet Kuşçu, no officer was able to tell the government what happened in the army to the government.

Keywords: Coup, 9 Officer Incidents, Adnan Menderes, Samet Kuşçu.

Giriş

Samet Kuşçu 1919 yılında Antakya’da doğmuştur. 1938 yılında Kuleli Askeri Lisesi’ni birincilikle bitirmiş, 1949’da Harp Akademisi’nden Kurmay Yüzbaşı olarak mezun olmuştur. 1949-1953 arasında Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı Dış Şube Protokol Müdürlüğü, 1954-1956 arasında Paris’te NATO Başkumandanlık Karargâhı’nda İstihbarat Dairesi Şube Müdürlüğü yapmıştır. 1956’da Türkiye’ye döndüğünde İstanbul’da Milli Savunma Bakanlığı (MSB) Temsil Bürosu Başkanlığı gibi önemli bir göreve atanmış bu görevdeyken, onun nüfuzundan yararlanmak isteyen cunta yapılanması, 1957’de onunla temasa geçmiştir (Çetinkaya, 2015, s.287).

1958’de Milli Savunma Bakanlığı İstanbul Temsil Bürosu Başkanlığını yürütürken 9 Subay Olayı patlak vermiştir. Daha sonra İstanbul Müstahkem Mevki Komutanlığı 82. Piyade Taburu görevine atanmıştır. Dönemin İçişleri Bakanı Namık Gedik, Kuşçu’yu ve genel kültür bakımından yüksek seviyede bir insan olarak tanımlamıştır (Özdağ, 2004, s.95-97). Samet Kuşçu, Harp Okulundan beri çalışkanlığı, zekâsı ve kültürü ile sivrilmiş bir kurmay binbaşısıdır. Birden fazla dil bilmesi onu rakiplerinden bir adım öne çıkarmıştır (Milliyet Gazetesi 5 Haziran 1962, s.5).

Ordunun hareketlenme süreci 1950 yılına değin dayanmaktadır. 1950 yılında iktidara gelen yeni hükümetin oldukça önemli başarıları olmuştur. Ancak iktidardan memnun olmayan genç subaylardan bazıları Faruk Ateşdağlı ekseninde toplanmıştır. 1952 yılında bu toplanmalar bir teşkilat haline gelmiştir. 1954 yılında ise İstanbul’daki askeri birlikler içinde Dündar Seyhan ve Orhan Kabıbay’ın başını çektiği bir örgütlenme meydana gelmiştir (Kurt, 2017, s.80). Bu iki subay ekseninde gerçekleşen örgütlenmeler 1954 yılından sonra hız kazanmış, ordu içerisinde bu cuntalaşmalar genişleyerek 30’u geçen bir üye sayısına ulaşmıştır (Özçelik ve Güneş, 2018, s.273)

1954 yılından sonra Türkiye, dış alımlar için dolara yüklenirken ekonomik bunalım baş göstermiştir. Adnan Menderes hükümeti gerekli kredileri arasa da yaşanan devalüasyonla birlikte sorunlar daha da artmıştır (Demirer, 2012, s.264). Ordu, Türkiye’nin içinde bulunduğu durumu öne sürerek müdahale etme yolunu seçmiştir (Kayalı, 1994, s.62). Yani 1954 yılından sonra memleketin durumu bahane edilerek bir ihtilal kazanı kaynatılmaya başlanmıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri kendi içerisinde meşru hükümeti devirmek için ardı ardına cuntalar kurarak güç mücadelesine girişmeye başlaması bunun delili niteliğinde olmuştur. İktidarın kendi menfaatlerini düşünerek orduyu ihmal ettiği iddiaları güç kazanmaya başlamıştı. Bu doğrultuda örtülü gruplaşmalar birbiri ardınca ortaya çıkmıştır(Kaynar, 2015, s.286). Diğer yandan Ankara’da ise Talat Aydemir, Milli Savunma Bakanı Ethem Menderes’in yaveri Adnan Çelikoğlu, Sezai Okan ve Osman Köksal gibi isimlerin içinde yer aldığı başka bir cunta örgütlenmesi bulunmaktaydı. Bu durum örgütlenmelerin etki alanını genişletirken iktidara karşı bir harekât ihtiyacını doğurmuştur. Bu iki cunta 1957 yılında güçlerini birleştirerek Ankara ve İstanbul’da etkin hale gelmeye başlamıştır(Kurt, 2017, s.80).

Bu cuntaların birleşme sürecinde Samet Kuşçu etkin bir rol oynamıştır. Binbaşı Samet Kuşçu, ordu içerisinde başarılı bir subaydı. Ülkedeki bu olayları değerlendirirken hükümetin hem orduya hem de ekonomiye karşı ihmali ve vurdumduymazlığı olduğunu söylemiştir(Kaynar, 2015, s.286). Fakat bir yandan da kurulan ihtilal örgütleri içerisine girmek istemiştir. Ancak cunta üyeleri Kuşçu’ya güvenmediği için uzun süre kurulan ihtilal komitesine girmek imkânı bulamamıştır(İpekçi ve Coşar, 1962, s.54). Hatta kurulan cuntanın önemli kişilerinden Sadı Kocaş, Kurmay Binbaşı Cihat Akyol’a Samet Kuşçu ile görüşmemesini iletmiştir. Daha sonra Kocaş’ın bazı şüpheli hareketleri Kuşçu ile birlikte hareket ettiği izlenimi uyandırmıştır.

Bu doğrultuda Kocaş'ın, Kuşçu ile bağlarını olduğunu düşünen kişiler İstanbul'daki diğer cuntalarla birleşmesi teklifine ret cevabı vermişlerdir(Kocaş 1977, s.356). Nihayetinde Sadi Kocaş ile Osman Köksal'ın görüşmesi sonucu bu iki komitenin gizlilik çerçevesinin bozulması şartıyla toplanması kararlaştırılmıştır. Daha sonra Talat Aydemir bu gizli görüşmeyi ve Samet Kuşçu'nun adını herkese ifşa etse de bir neticeye ulaşamamıştır(Kocaş, 1977, s.376).

Bu iki cunta grubunun birleşmesiyle ilk darbe komitesi resmen kurulmuştur(Kaynar, 2015, s.286). Demokrasiye uygun olmayan 9 Subay Olayı'nın başlangıcı 1957 seçimleri olmuştur. Sadi Kocaş'ın örgütü Kenan Esengin, Baha Vefa Karatay, Suphi Karaman ve Osmanlı Köksal'dan oluşuyordu(İpekçi ve Coşar, 1962, s.39-41). 1957 Eylül ayında komitenin hava kuvvetleri konusundaki etkisini artırmak için Genel Sekreter Dünder Seyhan görevlendirilmiştir. Ona yardımcı olarak da Halim Mentеш önerilmiştir. Aynı zamanda havacılarından Kurmay Yarbay Ekrem Acuner, Kurmay Yarbay Mucip Ataklı ve Kurmay Binbaşı Remzi Kalaycıoğlu da örgüte dâhil edilmiştir (Aydemir, 2010, s.34). Bu subay grubunun 1957 seçimlerinin arifesinde aldığı karar hükümete karşı harekete geçmek olmuştur (İpekçi ve Coşar, 1962, s.86). 1957 seçimlerinin hemen akabinde yapacakları müdahale için hazırlıklara başlamışlardır. Hükümet 1957'de ordudaki hareketlenmelerin farkında olmadığı için, mecliste denetimi kısıtlayan önlemler almıştır(Arcayürek, 1984, s.260).

29 Ekim 1957 tarihinde yani seçimlerden iki gün sonra Ankara Hipodromu'ndaki geçit töreninde darbe başlatılacak ardından devlet yöneticileri tutuklanacaktı. Cuntacı subayların amacı seçim arifesindeki gerginlikten faydalanmaktır. Cuntacılar bu planı devreye sokabilmek için ilk olarak İsmet İnönü'ye gitmişlerdir. CHP genel başkanı İnönü ise bu harekâtın gereksiz olduğunu zaten DP'nin seçimleri kaybedeceğini söylemiştir. İnönü'den yeterli desteği bulamayan subaylar bu sefer Milli Savunma Bakanı Şemi Ergin'in kapısını çalmıştır. Ancak Ergin'de bu harekâta önderlik edemeyeceğini söylemiştir(Akça ve Kıyanç, 2018, s.540). Seçimlerin DP lehine sonuçlanması planları alt üst etmiştir. Devletin istihbarat teşkilatı olan Milli Emniyet Hizmeti ise bu olayları yakından takip etmiştir. Olayların ihbar edilmesinin kaçınılmaz olduğu bu dönemde 9 Subay Olayı meydana gelmiştir(Çetinkaya, 2015, s.294; Kaynar, 2015, s.287).

9 Subay Olayında Samet Kuşçu

Samet Kuşçu bu cuntanın içerisine darbe yapmak için mi yoksa istihbarat almak için mi girmiştir? Bu sorunun cevabı kesin olarak bilinmemekle birlikte arkadaşlarının ona güven duymaması ve ondan şüphelenmesi ikinci ihtimali güçlendirmektedir. Samet Kuşçu, cuntanın içine girince bazı arkadaşlarının hareketlerinden şüphelenmeye başlamıştır (Gül, 2011, s.213). Kuşçu'nun örgütün içerisine girmesi arkadaşı Ata Tan ile yıllar sonra karşılaşması sonucu meydana gelmiştir. Ata Tan, ilk olarak cuntanın başında bulunan Faruk Güventürk'e, Kuşçu'dan bahsetmiştir. Kuşçu'ya İstanbul Ordu Temsil Bürosu'nda başkanlık görevi verilince ordudaki gelişmelerden daha hızlı haberdar olmaya başlamıştır. Orduda darbe yapmak üzere bir cunta kurulduğunu öğrenince bu cunta içerisinde kimlerin olduğunu keşfetmeye çalışmıştı. Sadi Kocaş, Ata Tan'ı, Kuşçu konusunda birçok kez ikaz etmiştir. Ancak Tan, Kuşçu'yu darbe komitesine içerisine almak isteyince Kuşçu ve cunta lideri Güventürk arasında bir görüşme ayarlamıştır. Kasım 1957 tarihinde yapılan görüşmede Güventürk, Kuşçu'ya darbe hazırlıklarını anlatmıştır. Güventürk'ün bu bilgileri vermesinin nedeni Kuşçu'yu ateşli bir ihtilal taraftarı olarak görmesinden kaynaklanmıştır (İpekçi ve Coşar, 1962, s.70-73).

Kuşçu, Güventürk'ün bu itimadını Milli Savunma Bakanına çok yakın olduğunu ve tayin konusunda yetkili olduğunu söyleyerek kazanmıştır. Kuşçu daha sonra Yüzbaşı Hasan Sabuncu'nunda bu işin içinde olduğunu öğrenecektir. Cunta içerisinde bulunan Osman Köksal ise Kuşçu'ya güvenmemek konusunda ısrar etmiştir. Cunta ile temasları yeni yeni başlayan Albay İlhami Barut ise İstanbul Kolordu Kurmay Başkanlığı görevini sürdürüyordu (Özdağ, s.2004, s.95-97). Barut, müdahale gerekli olduğu durumda İstanbul'da harekete geçmeye hazır olduğunu bildirmiştir. Samet Kuşçu, İlhami Barut'un zamanla güvenini kazanınca onu kilit mevkilere getirme hususunda ısrarcı olmuştur. Ona yapacakları darbe planını ayrıntılı olarak anlatmıştır. Ancak zaman içerisinde İlhami Barut'un Kuşçu konusundaki kanaati değişince cunta hakkında bilgi vermemeye özen göstermiştir (İpekçi ve Coşar, 1962, s.75)

Cunta üyelerinin Kuşçu'ya güveni yitirmesinin sebebi, Kuşçu'nun darbe yapmaya karşı olduğundan ileri gelmektedir. Ancak Kuşçu'ya güvenmemekle birlikte zaman zaman kendisiyle ülkenin durumu hakkında görüş alışverişi yapmışlardır. Kuşçu, hükümet darbesi yapma konusundaki fikirlerini yapılan görüşmelerde hissettirmiştir. Bu doğrultuda darbe cuntası Kuşçu'yu yapılanma dışında tutmaya çalışmıştır (Kaynar, 2015, s.289). Kuşçu hakkındaki şüpheler artınca büro başkanlığı görevinden alınarak İstanbul Boğaz Müstahkem Mevkii Kumandanlığı 82. Piyade Taburuna tayin edilmiştir. Bu göreve geldikten sonra da araştırmalarına devam ederek Yüzbaşı Kâzım Özfirat ve Binbaşı Ahmet Dalkılıç'ın bu işin içinde olduğunu tespit etmiştir. Bu iki genç subay sık sık Samet Kuşçu ile dertleşip DP iktidarını ağır bir şekilde eleştirmeye başlamıştır (İpekçi ve Coşar, 1962, s.72).

Samet Kuşçu, ihbar kararını 20 Aralık 1957 tarihinde almıştır. Kendisini bu ihbar kararına nelerin sevk ettiğine dair iki iddia vardır: Samet Kuşçu'ya karşı olan kişiler tarafından onun Demokrat Parti iktidarına hoş görünmek ve geleceği için bir yatırımda bulunmak istediği için bu ihbarı yaptığını dile getirilmiştir. Samet Kuşçu ise "*Menderes'e sadık subaylar*" teşkilatının kendisinin tuzağa düşürmeye çalıştıkları için ihbar ettiğini söylemiştir. Ancak bilinen gerçek Kuşçu'nun darbeci subaylarla temasını bir güvensizlik çerçevesinde gerçekleştirdiğidir (İpekçi ve Coşar, 1962, s.76). 9 Subay Olayı 1958 yılında Demokrat Parti'nin en keskin karşıtlarından olan General Faruk Güventürk ve Albay Cemal Yıldırım ekseninde askeri bir komplo olarak meydana gelmiştir (Başgil, 2008) Namık Gedik, Kuşçu'nun bu ihbarı yapmasındaki asıl nedeni kendisinin de bu komploya dahil olduğunu hatta başındaki kişi olduğunu ancak Kazım Özfirat'ın hareketlerinden şüphelenince kendi canını kurtarmak için ihbarda bulunduğunu söylemiştir. Ayrıca Kuşçu, C.H.P. İstanbul Milletvekili adayı Emekli Kurmay Albay Cemal Yıldırım'ın hükümet tarafından sıkı takibe alınması da kendisinin şüphelerini artırdığı söyleyerek ihbarda bulunduğunu dile getirmiştir (Burçak, 1998, s.528).

Bir diğer iddia ise Samet Kuşçu'nun başlangıçta darbecilerle birlikte olmaya yatkın olduğunu ancak kendisiyle irtibat kuran İlhami Barut'un Milli Emniyetin adamı olduğu vehmine kapılarak kendisini kurtarmak için evvelden muhbirliğe soyunduğu ifade edilmiştir (Sunay, 2010, s.110). Aslında Samet Kuşçu'nun amacı kendisine hazırlanıldığını düşündüğü bir komplodan suçsuz olarak çıkmaktır. Bu olayın dış güçlerle bağlantısı olduğunu söylemek güç olmakla birlikte yine de ABD istihbarat örgütü durumdan haberdardı (Altaylı, 2013, s.349). Kuşçu'nun bahsettiği komplo, darbe planını yapanlar ilk olarak 1. Ordu Telsiz Bürosu Başkanı Samet Kuşçu ile irtibata geçmiştir. Daha sonra bu irtibatın kesilmesiyle birlikte Kuşçu kendisine bir ihanet yapıldığı hissine kapılarak ihbarda bulunmuştur (Çetiner, 2019, s.31).

Kuşçu darbeci subayların Menderes'e sadıklar örgütünden olduğunu ve kendisi ihbar edilmeden önce, onları ihbar etmeye karar verdiğini dile getirdi. 20 Aralık 1957 tarihinde Demokrat Parti'nin gazeteci

kökenli aynı zamanda İstanbul Milletvekili olan Mithat Perin'i aradı. Mithat Perin, Kuşçu ile görüşmesinden sonra, Başbakanlık Özel Kalem Müdürü Muzaffer Ersü'nün yakın arkadaşı olan Şefik Fenmen'e, "*Samet tahkikat istiyor.*" demiştir. Ancak Muzaffer Ersü, Şefik Fenmen'i durdurmuştur. Kuşçu'nun ulaşmaya çalıştığı kişi aslında Başbakan Adnan Menderestir (Kaynar, 2015, s.288). Samet Kuşçu, Menderes'in çembere alındığını ve kendisiyle doğrudan konuşmasının engellendiğini söylemiştir. Bu doğrultuda Menderes'in yanındaki adamların cunta delillerini kararttığını, 9 Subay olayı'nın açığa çıkmasına manî olduklarını belirtmiştir (Kocabaş, 2012, s.136). Kuşçu, bu subayların Mısır'daki Nasır darbesine benzer bir harekât içinde olduklarını biliyordu. Bunu engellemek için çok uğraştı ancak Menderes'in çok yakınındaki kişiler dahi bu girişimin içinde olduğu için olay örtbas edilmiştir. Mesela Menderes'in yaveri Muzaffer Ersü, 9 Subay Olayı faillerinden İlhami Barut ile iş birliği içindeydi (Demirer, 2012, s.263).

21 Aralık 1957 günü Kuşçu, eski İstanbul Merkez Komutanı emekli General Kazım Demirkan'ın evine gider (Atılgan ve Koç, 2019 s.386). Samet Kuşçu, Kazım Demirkan'a:

"Seçimlerde CHP adayı olan emekli Kurmay Albay Cemal Yıldırım ordu içinde CHP lehinde bir hareket hazırlamıştır. Yıldırım benim akademiden hocamdır. Teşebbüsü bana açtı, mahsustan kendisine uymuş gibi göründüm. Teşkilatlarında XV. Kolordunun Kurmay Yarbaşkanı Kurmay Albay İlhami Barut da var. Barut, seçimlerde bir hadise çıktığı takdirde yukarıdan gelen emirleri aşağıya intikal ettirmemek için tertibat aldı ve evvela Kolordu Komutanını hapsedmeyi kararlaştırmıştır. Ata Tan adında bir kurmay binbaşı da Ankara'daki arkadaşlarıyla temas ediyor ve kilit noktalara kendi gibi düşünenleri tayin ettiriyor. Bir de benim yanımda çalışan Kazım Özfırat mevcut. Bunların niyetleri isyan çıkarmaktır. Ben durumu artık ihbar etmek istiyorum. Bilirim, siz Başbakanın yakını ve mutemedisiniz. Size geldim" demiştir (Toker, 1992, s.47-48).

Samet Kuşçu, orduda isyan hazırlığı var diyip orduyu ihbar etmiştir. Bunun üzerine Kurmay Yüzbaşı Kazım Atafırat ve Albay İlhami Barut derhal bir toplantı yapmıştır (Bildirici, 1998, s.30-32). Kuşçu, bu teşkilatın içinde Barut ve Atafırat'ın da olduğunu, özellikle Barut'un rütbesinden dolayı çok tehlikeli işler yapacağını önceden söylemiş ancak dinletememiştir. Kazım Demirkan, Kuşçu'ya bu ihbarını yazıya dökmesini istemiştir. Kuşçu, daha sonra Mithat Perin'in yanına giderek ona: "*Ben Boğazlar müstahkem mevki taburunda görevli binbaşyım. Söyleyeceklerimi bir şey elde etmek veya mikâfat almak için söylemiyorum. Bir memleket çocuğu olarak bu ihbarı yapıyorum. Anlatacaklarımı Kazım Demirkan Paşaya da anlattım. Sizden, orduda isyan hazırlığı yapıldığı bilgisini başbakana vermenizi istiyorum.*" diyerek aynı ifadeyi vermiştir (Maraşlı, 2015, s.170). Daha sonra CHP adayı olan Cemal Yıldırım, Faruk Güventürk, İlhami Barut, Kazım Atıfırat, Naci Aşkın, Hasan Sabuncu gibi subayların bu müdahalenin lideri olduğunu kendisinin bu duruma bizzat şahit olduğunu izah etmiştir. Ardından bu ifadesini Arap Harfleriyle yazarak Kazım Demirkan'ın eşine teslim etmiştir (Arcayürek, 1989, s.261).

Milli Savunma Bakanı Şemi Ergin böyle bir harekete ihtimal vermediğini söylemiştir. Kazım Demirkan, darbeyi yapacak subayların adlarını ve görevlerini İçişleri Bakanı Namık Gedik'e, o da başbakana haber vermiştir. Yani Muzaffer Ersü'nün bütün engellerine rağmen Menderes, 23 Aralık 1957'de Samet Kuşçu'nun ihbarından ve dolayısıyla cunta girişiminden haberdar edilmiştir (Kaynar, 2015, s.288). Samet Kuşçu daha sonra Gedik ile konuşarak, darbe öncesi hareketliliği yakından takip ederek bunun aslında üç yıllık bir planlama olduğunu dile getirmiştir (Onuş, 2003, s.28-29). Binbaşı Kuşçu, İçişleri Bakanı Namık Gedik'e ordudaki hareketlenmelerden bahsederek durumu anlatmıştır (Gültekin, 2004, s.155; Apuhan, 2010,

s.134). Başbakan çok yoğun olduğu için Perin, İç İşleri Bakanı Namık Gedik'e bilgi verince, Gedik ve Kuşçu arasında bir görüşme ayarlanmıştır. Samet Kuşçu bildiği her şeyi Park Otel'de İçişleri bakanı Dr. Namık Gedik, 1'nci Ordu müfettişi Orgeneral Fazıl Bilge ve emekli General Kazım Demirkan'ın huzurunda tekrar anlatmıştır. Kuşçu, bu görüşmede darbe planını bütün ayrıntıları ile anlatmıştır. İlk olarak uygun bir dille Bakanlar Kurulunu cumhurbaşkanının ağzıyla İstanbul'da toplantıya davet edileceğini ardından tutuklanacağını söylemiştir(Burçak, 1998, s.528). Ardından Cumhurbaşkanının İstanbul Şale köşkünde basılacağını, başbakanın makamına silahla girilip tehdit edileceği, radyo evinin ele geçirileceğini ve darbenin İstanbul, İzmir, Ankara ağırlıklı olacağını söylemiştir(Maraşlı, 2015, s.171).

Namık Gedik, Kuşçu'nun bu iddialarının incelenmeye değer olduğunu söylerken Şemi Ergin zaten cuntanın içinde olduğu için bu ihbarın önemsenmemesi gerektiği hususu üstünde dikkatle durmuştur(İpekçi ve Coşar, 1962, s.80). Bu durum Demokrat Parti içerisinde kopuklukların başladığının göstergesiydi(Aydemir, 1993 s.116). Menderes'in aklındaki tek soru Samet Kuşçu böyle bir teşkilatın kurulduğunu bu kadar kısa süre içerisinde kimden ve nasıl öğrendiğiydi. Oklar bakanlıktan çekilecek olan Şemi Ergin'e çevrilmişti. Samet Kuşçu almış olduğu görevlerle bakan Şemi Ergin'in mutlak güvenini kazanmıştır. Gerçekte Samet Kuşçu ve Şemi Ergin arasında sıkı münasebetler vardı (Burçak, 1998, s.527-529). Şemi Ergin 9 Subay Olayı'nın örtbas edilmesinde büyük rol oynadı. İlk olarak kendisine cunta liderliği teklifi gelince bunu kabul etmemiş daha sonra Kuşçu bu harekâtı ihbar edince darbeye ihtimal vermediğini söyleyerek hükümeti yanıltmıştır (Akça ve Kıyanç, 2018, s.540).

Sezai Okan, Güventürk'ün orduda ıslahat adı altında yazdığı raporu görünce Kuşçu'nun ihbar etmekte çok haklı olduğunu anladı. Çünkü bu raporda Celal Bayar'ı ve Menderes'i tenkit eden ağır ifadelerle birlikte Şemi Ergin'e devlet başkanlığı teklifi yapılıyordu (İpekçi ve Coşar, 1962 s.67). Cuntanın kurtuluşunu sağlayan kişi ise Milli Savunma Bakanı Şemi Ergin'in emir subayı Adnan Çelikoğludur. Çelikoğlu, bakana oldukça fazla tesir ederek tahkikatın başka safhalara kaymasını engellemiştir. Daha da önemlisi dokuz subayın tutuklandıktan sonra aralarından birinin her şeyi anlattığı bir ihbar mektubu yazmasıdır. Adnan Çelikoğlu bu mektubun da dikkate alınmaması için büyük çaba sarf etmiştir (Kaynar, 2015, s.289). Bu ihbardan önce cuntanın başındaki kişi olan Faruk Güventürk, Şemi Ergin ile orduda ıslahat raporu hazırlamak konusunda destek almıştır. Ancak sonraki gün Polatlı'da alıkonulmuştur (İpekçi ve Coşar, 1962 s.66).

Ayrıca Çelikoğlu, Makarios lakablı Faruk Güventürk'ün gözaltına alındığını ve arkadaşlarının tedbirli olup üzerinde vesika ve benzeri belgeler buldurulmaması gerektiğini söylemiştir. Kuşçu'nun bu harekâtı öğrenmesi Faruk Güventürk ile görüşmesi sonucu olmuştur. Güventürk, Kuşçu'ya bir ihtilal hazırlığı içinde olduğunu ve Bandırma Hava Üssü ile 3'üncü zırhlı tugayın ve 66'ncı tümenin tamamen emrinde bulunduğunu ve Kuşçu'yu teşkilâtına almayı teklif etmiştir. Kuşçu daha sonra bu ihbarı gerçekleştirdi. Ancak ihbarın derinliğine bakılacak olursa Güventürk ve Kuşçu arasında geçmişten gelen hususi bir mesele olduğu anlaşılmaktadır. Kuşçu teşkilatın derinliğini tam olarak bilmiyordu. Güventürk'den öğrendiği kadarını hükümete bildirmiştir(Seyhan, 1966, s.67-68). Samet Kuşçu'nun ihbar ettiği subaylar Albay İlhami Barut, Yüzbaşı Kazım Özfirat, Yarbay Faruk Güventürk, Binbaşı Ata Tan, Binbaşı Asım Ural, Albay Naci Aşkun, Yüzbaşı Hasan Sabuncu, Piyade Binbaşı Ahmet Dalkılıç ve emekli Subay Cemal Yıldırım'dır (Atılğan ve Koç, 2016, s.386). Samet Kuşçu 9 Subaya ek teşkilâtın üyeleri olarak şu isimleri de bildirmişti: Kurmay Binbaşı Baha Arıkan, Yüzbaşı Kadir Özçıtak, Yüzbaşı Azmi Berebeyoğlu, Yüzbaşı İsmail Tüzün, Binbaşı Mesrur Toker, Yüzbaşı İbrahim Nazlı, Yüzbaşı Sami Özarlan gibi kişilerin ismini vermiştir. Mahkeme bu

subaylardan bazılarını celbetmiş ama teşkilâtı meydana çıkaracak bir ipucu elde edememiştir (İpekçi ve Coşar, 1962, s.86).

Güventürk grubuna dâhil olan Naci Aşkun 66. Tümen Kumandanıydı. Kuşçu, Aşkun'un cunta içerisinde olduğunu hem kendi söylemlerinden hem de Güventürk'ün ifadelerinden anlamıştır. Ancak Kuşçu daha sonra Aşkun'un cuntadaki yerini ispatlayamayınca Aşkun, ilk tahliye edilen subaylardan birisi olmuştur. Cemal Yıldırım ise Samet Kuşçu'nun eski komutanıdır. Daha sonra CHP'den adaylığını koyarak ordudan ayrılmıştır. Kuşçu, Yıldırımın kendisine Ankara'da tanınmış subaylarla birleşerek hükümeti devirmek için teşkilat kurulması ve İstanbul'da bulunan zırhlı tugay mensupları ile de anlaşarak burada da bir teşkilat meydana getirilmesi hususlarında telkin ve teşviklerde bulunduğunu iddia etmiştir. Ancak Samet Kuşçu bu iddiasını da ispat edecek yeterli delile sahip değildir. Ancak Namık Gedik, delil yetersizliğine rağmen inisiyatifi derhal eline alarak Kuşçu'nun isimlerini vermiş olduğu 9 subayı alıkoymuştur. Bu 9 subay, kötü gidişe son vermek için kendilerine görev düştüğünü düşünen kişilerdir. 1957 seçimleri esnasında İstanbul, Ankara ve İzmir'de çeşitli kollara sahip olmuşlardı. İhbar edilen subaylar üç gruba tasnif edildi:

1 Albay Barut, Yüzbaşı Özfırat, ve Binbaşı Dalkılıç,

2 Yarbay Güventürk, Binbaşı -Ural, Albay Aşkun, Binbaşı Tan ve Yüzbaşı Sabuncu,

3 Cemal Yıldırım.(İpekçi ve Coşar, 1962, s.85-88)

Darbeci subaylardan Cemal Yıldırım'ın CHP tarafından sıkı takibe alınması Kuşçu'yu ürkütse de o hükümete herkesten önce haber verip durumdan kurtulma niyetindeydi. Kuşçu, ihbarı yapmakla, darbenin içinde kendisinin de olduğunu tespit edilmesi halinde suçsuz addedileceğini hatta böyle bir teşkilatı ortaya çıkardığı için ödüllendirileceğini dahi düşünmüştür(Maraşlı, 2015, s.171). Kuşçu yapmış olduğu ihbarda daha çok İlhami Barut üzerinde duruyordu. Kuşçu, Barut'un birkaç gece evvel Kazım Özfırat'ın evinde hükümet darbesi planını anlattığını söyledi (İpekçi ve Coşar, 1962, s.86). İlhami Barut'un pozisyonunu da göz önüne getiren Kuşçu, Barut'u Milli Emniyetin ağzından laf yapan biri olarak görüyordu. Hükümet ihbar edilenler arasında eski Temsil Bürosu Başkanı Cemal Yıldırım'ı da görünce bu darbede CHP'nin bir parmağı olduğu düşünülmüştür (Ulay, 1968, s.56). Namık Gedik, Kuşçu ile bir plan yaparak İlhami Barut ile konuşmalarını kayda almasını söylemiştir. 1. Şube Müdürleri ve polis ekipleri Kuşçu ile birlikte tertibatı kurmuştur. Milli Savunma Bakanı Şemi Ergin ve Emniyet Müdürü Hayrettin Nakipoğlu'da Kuşçu'ya iştirak etmiştir (Maraşlı, 2015, s.171).

Barut ve Kuşçu'nun görüşmesi 24 Aralık 1958 Salı akşamı gerçekleşmiştir. Kuşçu, bu görüşmeden önce Komiser Muavini Muzaffer Us ve Telsiz Teknisyeni Nihat Yalçınır vasıtasıyla evinin balkonuna bir ses kayıt cihazı yerleştirmiştir. Daha sonra İlhami Barut'u arayarak kilit noktalara yapılacak tayinler hakkında görüşmek istediğini söylemiştir. İlhami Barut, yapılan görüşmede Kuşçu'nun heyecanlı tavırlarından ve sormuş olduğu sorulardan şüphelenmiştir. Kuşçu'nun, İlhami Barut'a sorduğu bazı sorular şunlardır:

"Sence işe pasif mukavemetle mi başlamalı, suikastlarla mı?"

"Faruk Güventürk'ü tanyor musun? Cemal Yıldırım'ın bu hazırlıklardan haberi var değil mi?"

"Sen seçim zamanı uygunsuz bir emir karşısında kalsaydın Kolordu Kumandanı Ekrem Paşayı tevkif eder, yerine Muhafız Bölük Kumandanını getireceğini söylemiştin. Şimdi

Ekrem Paşanın yerine Hayati Paşa getirilecekmış. Onun için de aynı şeyi mi düşünüürsün, yoksa açılmayı mı tercih edersin? Yakınlığın var mı Hayati Paşaya?

Kazım Özfırat, Cevat Çevik ile temas halinde... Cerbezeli bir adammış ihtilâli yaptıktan sonra ondan İstanbul'un idaresi için faydalanılabilir değil mi? Ne dersin?

Kuşçu'nun bu gibi soruları yüksek sesle sorması Barut'un şüphelerini iyice artırmıştır. Barut dinlendiğine iyice kanaat getirdikten sonra "Olmaz öyle şeyler", "Bunlar boş söz", "O senin fikrin ben öyle düşünmüyorum" gibi cevaplarla Kuşçu'nun sorularını geçiştirmeye çalışmıştır. Daha sonra bu kayıt Namık Gedik'e dinletilmiştir (İpekçi ve Coşar, 1962, s.81-82). Yani İlhami Barut, Kuşçu ile olan konuşmasında harekâta dair en ufak bir ipucu dahi vermemiştir (Kocabaş, 2012, s.135-136). Namık Gedik kaydı dinleyince İlhami Barut'un sesi net olmamakla birlikte Samet Kuşçu'nun sesinin gayet net geldiğini fark etmiştir. Kuşçu bir komploya kurban gittiğini söylemiş ancak sözleri artık dikkate alınmamıştır (Maraşlı, 2015, s.172).

Dinlenen kayıt İlhami Barut'u ele vermekten ziyade Kuşçu'nun aleyhine kullanılacak bir delil mahiyetine gelmişti. Kuşçu, bunun üzerine tuzağa düşürüldüğü söyleyerek Şemi Ergin'e sığınmıştır. Ergin, zaten mevcut cuntanın içinde olduğu için Kuşçu'ya yardım etmemiştir. Bunun üzerine Kuşçu hayatının artık güvence altında olmadığını düşünerek kaçmayı tercih etmiştir. İlk olarak Harbiye'deki birinci ordu karargâhında bulunan Tümgeneral Cemal Uluçevik'in yanına giderek kendisini öldüreceklerini söylemiştir. Ardından yine şuur kaybıyla Merkez Kumandanı General Hakkı Sokullu'nun yanına koşmuştur. Sokullu'nun odası kalabalık olunca derdini anlatamamış ve eski çalıştığı yer olan Temsil Bürosuna gelmiştir. Burada Yedek Subay Zeki Müren ile görüşerek kendisine acil bir otomobil bulması gerektiğini söylemiştir. Daha sonra Kuşçu'nun geçirdiği buhran hafifleyince tekrar Park Otel'e dönmüştür. Namık Gedik, Kuşçu'nun Emniyet Başmüfettişliğine götürülmesi emrini vermiştir. Kuşçu, burada verdiği sorguda olayları darmadağın anlatarak yeni isimler söylemiştir (İpekçi ve Coşar, 1962, s.83-84).

Daha sonra buradan da kaçarak Amerikan Başkonsolosluğu'na gitti. ABD İstanbul Başkonsolosu, İstanbul Emniyet Müdürü Hayrettin Nakipoğlu'na bir telefon açarak bir Türk Yüzbaşının kendilerine sığındığını ve Türkiye'de darbe yapılacağını söylediğini iletmıştır. CIA'nın İstanbul İstasyon Şefi, Kuşçu'yu, Türk ordusuna teslim etmek istemiştir. Samet Kuşçu, MIT'in o zamanki adı olan MAH'a teslim edilmiştir (Avcı, 2004, s.155; Arcayürek, 1984, s.29-31). Konsolosluk, polise haber verince Kuşçu, Vedat Sokullu idaresindeki bir ekiple emniyete getirilmiştir (Bayburt, 2001, s.285). Kuşçu'yu karşılayan 1. Şube Müdürü Nevzat Ünlüaydır. Burada yapılan sorgulamada darbe yapacak subaylara dair bildiği her şeyi anlatmıştır (Dikici, 2014, s.32). Samet Kuşçu'nun bu tahkikatını yürüten sorgu hâkimi General Arif Onat tüm çabasına rağmen herhangi bir delil bulamamıştır. Tahkikat sırasında Milli Savunma Bakanı Şemi Ergin'e gönderilen ihbar mektubunda iki Kurmay Binbaşı olan Orhan Erkanlı ve Suphi Gürsoy'un isimleri bulunmaktadır. Erkanlı ve Gürsoy cunta ile ortak ifadeler verince hiçbir şey ispatlanamamıştır (Akça ve Kıyanç, 2018, s.541).

Bir diğer iddiaya göre de bu olay şöyle ortaya çıkmıştır: Samet Kuşçu, Refik Koraltan ile aile dostuydu. Bu doğrultuda bildiği her şeyi ilk olarak Refik Koraltan'ın kızına anlatmıştır. Koraltan bu durumu öğrenince derhal Menderes ve Bayar'ı haberdar etmiştir. Fakat Menderes, Kuşçu ve Koraltan'ın yakınlığını bildiği için bu iddiaları asılsız bulmuştur (Koraltan, 2013, s.34). İhbar başlangıçta ciddiye alınmış, subaylar 27-29 Aralık 1957 tarihinde gözaltına alınmıştır (Neziroğlu, 2013, s.70-71). Sırasıyla Cemal Yıldırım, İlhami Barut, Ahmet Dalkılıç, Ata Tan, Naci Aşkun, Hasan Sabuncu, Faruk Güventürk ve Kazım Özfırat gözaltına alınmıştır (İpekçi ve Coşar, 1962, s.89). 9 subay, 16 Ocak 1958 tarihinde mahkeme kararıyla

tutuklanmıştır(Ahmad, 1976, s.1-5). Başbakan Adnan Menderes, 9 Subay tutuklandıktan sonra işin henüz birinci bölümünün aydınlatıldığı devamının kademeler şeklinde ortaya çıkacağını belirtmiştir. Refik Koraltan ise henüz işin temeline inilemediğini ve ele geçirilen kişilerin icracı mevkide insanlar olduğunu dile getirmiştir(Burçak, 1998, s.529). Tutuklu subaylar yapılan sorgulamada hiçbir gizli örgütle ilişkilerinin olmadığını, hatta kendilerine böyle bir harekâttan bahseden kişinin Samet Kuşçu olduğunu söyleyerek büyük bir skandala imza atmışlardır(İpekçi ve Coşar, 1962, s.92-93). İlk olarak Harbiye'de "tabutluk" denilen yerde 4 ay kalan 9 subayın davası Hâkim General Akif Onat başkanlığında yönetilmiştir (Milliyet, 26 Kasım 1958, s.1-5). Dokuz Subay tutuklandıktan sonra konu askeri mahkemeye taşınmıştır. İhbar edilen subaylar kısa süre cezaevlerinde tutulduktan sonra delil yetersizliğinden serbest bırakılmıştır(Başgil, 2008, s.113). Samet Kuşçu ise kurulan teşkilatın esasını bilmemek ile suçlanmıştır (Ulay, 1968, s.57).

Mahkemede sekiz sanık mahkeme heyetini kesin itimatlarını bildirdiği halde Samet Kuşçu duruşma hâkimini reddetmiştir. Daha sonra hâkim suçsuz bulunmuş Kuşçu'ya 20 lira para cezası verilmiştir. Samet Kuşçu, bu redde katılmayan aralarında kendi kardeşi Kenan Kuşçu'nun da bulunduğu avukatlarını azletmiştir (Milliyet, 27 Mayıs 1958, s.1). Böyle dalgalı geçen duruşmada sekiz muvazzaf ve bir emekli subayın beraatlerine karar verilmiştir (İpekçi ve Coşar, 1962, s.100). Samet Kuşçu, yanlış ihbar suçundan hüküm giymiş hükümet büyük bir zaaf göstermiştir (Eroğlu, 2003, s.220).

Samet Kuşçu'nun mahkûmiyet kararında şu hususlar dikkate alınmıştır:

- 1: *Suçun devlet ve hükümet büyüklerine müteveccih oluşu,*
- 2: *Kahraman Türk silahlı kuvvetlerinin itibarını sarsıcı mahiyet göstermesi,*
- 3: *Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisini istihdaf edici bulunuşu,*
- 4: *Silahlı kuvvetler mensuplarının morali üzerinde müessir oluşu,*
- 5: *Dünyanın ve Orta Doğu'nun buhranlarla ve askeri hükümet darbeleriyle sarsıldığı bir zaman içine rastlamasıdır.(Milliyet, 26 Kasım 1958, s.1-5)*

5 Nisan 1958 tarihinde başlayan yargılamalarda Faruk Güventürk, Ata Tan, Ahmet Dalkılıç ve Hasan Sabuncu tutuksuz yargılanarak tahliye edilmiştir. Daha sonra 26 Mayıs 1958 tarihli celsede ise Cemal Yıldırım, Samet Kuşçu'yu isyan kışkırtıcılığı yapmakla suçlamıştır. 26 Haziran 1958 tarihli celsede ise tutukluluk istemiyle sadece Samet Kuşçu yargılanmış diğer subaylar darbeye herhangi bir alakaları olmadığını söylemiştir. Dokuz Subay Olayı davası, 25 Kasım 1958'de neticeye ulaşmıştır. Samet Kuşçu orduyu isyana teşvik ve iftira suçundan iki yıl hapse mahkûm edilmiştir (Atılğan ve Koç, 2019, s. 389). Kuşçu, iki subay ve üç inzibat eri refakatinde Askeri Cezaevine götürülmüştür (Milliyet, 26 Kasım 1958, s.1) Ordudan ihraç edilmiş daha sonra 1960 Darbesi'nde haklılığı ispatlanınca serbest bırakılmıştır (Demirer, 2012, s.109) Bu olay sonunda sekiz subay delil yetersizliğinden beraat edince büyük tartışmalar ortaya çıkmıştır. Mahkemede Kuşçu'nun sözlerini dikkate almayıp delil yetersizliğini bahane ettiğine dair tartışmalar yaşanmıştır(Kocabaş, 2009, s.144-145; Tuncay, 1981, s.184-185). Bu olay arşiv belgesinde şu şekilde verilmektedir:

"İsyan muharrikliği suçundan dolayı Kurmay Binbaşı Samet Kuşçu'nun Askeri Ceza Kanununun 941, 105, ve 32. Maddeleri gereğince iki sene hapsine ve üründen ihracına dair Birinci Ordu Kumandanlığı Askeri Mahkemesince verilen ve kesinleşmiş olan 25 Kasım 1958 tarih ve 58/61 esas 58/166 karar sayılı hükmün, Askeri Muhakeme Usulü Kanununun

246/3 ncü maddesine tevfiken yerine getirilmesi tensip edilmiştir. Bu kararın icrasına Milli Müdafâ Vekili memurdur.” (BCA, Dosya no: 31374, Yer no: 277-22-14).

Yani hükümet tahkikatı derinleştirmek bir yana gerçekleri söyleyen Samet Kuşçu'yu cezalandırmıştır(Bozdağ, 2009, s.133-134). Darbeci subaylar yerine muhbir subay Samet Kuşçu isyan kışkırtıcılığı yapmak ve fesat çıkarmak suçlamaları ile hapse mahkûm edilmiştir(Kurt, 2017, s.80). Bu tutuklamalar orduda bir suskunluk döneminin başlangıcı kabul edilmiştir(Turan, 2002, s.112).

Samet Kuşçu elde ettiği bilgileri hükümete ulaştırabilmek için çok çaba harcarsa bile başarılı olamamıştır. Çünkü iktidar ordudan herhangi bir tehlike gelmeyeceğine o denli inanmıştır ki bir binbaşının sözleri dikkate değer görülmemiştir(Arcayürek, 1984, s.261). Kısacası Kuşçu'nun ihbar ettiği kişiler hakkında yeterli delil olmaması ve onların en ufak bir açık vermemeleri Kuşçu'yu yalancı ihbarcı durumuna düşürmüştür(İpekçi ve Coşar, 1962, s.76) Hatta öyle ki aradan aylar sonra İlhami Barut ve Kazım Özfırat, Kuşçu hakkında iftira davası dahi açılmasını istemiştir. Bu davaya gerekçe olarak kendilerinin uzun müddet ağır bir zan altında kalmalarına sebep olduğunu iddia etmişlerdir(Milliyet, 8 Ağustos 1959, s.3). Hükümetin bu darbe girişimini ciddiye almaması ve Çelikoğlu'nun çabaları ile kurtulan cunta bundan sonra daha titiz davranmaya başlamıştır. Cunta içerisinde evrakların yakılıp imha edilmesi gibi önleyici tedbirler alınmıştır. Bu cuntanın sivil odağı ise kendilerini ihbar eden Samet Kuşçu'nun akıl sağlığının yerinde olmadığını söyleyerek onu itibarsızlaştırmaya çalışmıştır. Burada Cumhuriyet Halk Partisi'nin rolü yadsınamaz bir gerçektir. CHP, Kuşçu'nun ihbarıyla deşifre olan sekiz subayı savunmak için, 20'den fazla avukatı mahkemeye göndererek olayı kapatmaya çalışmıştır (Kaynar, 2015, s.289)

Ordudaki örgütlenmeler açık bir şekilde ortaya çıkmasına rağmen ordunun siyasilere bağlılığına çok güvenilmiştir. Ordunun tarafsız kalacağına dair olan inanç her daim devam etmiştir. Cumhurbaşkanı Celal Bayar ise cunta örgütünün etkisizleştirilmesini ve bu subayların şiddetle cezalandırılmasını istemiştir(Dağcı, 2006, s.55-56) Bayar bu olayı anlatırken SSCB'nin bu işin arkasında olduğunu, Türkiye'ye karşı gizli emellerini Türk ordusu üzerinden yapmak istediklerini vurgulamıştır. Hatta *“Rusların Türkiye'ye taarruz etmiş olmasıyla bu işi aynı telakki edelim”* diyerek bu olayın önemine değinmiştir(Çetiner, 2019, s.30). Celal Bayar ise bu olay ile yakından ilgilense de Samet Kuşçu'nun hükümetten gördüğü ilgisiz tutum ve kendisinin de yapmış olduğu tutarsız davranışlar sonucu 9 Subay Olayı askıya alınmıştır (Demirer, 2012, s.262). Daha sonra Bayar: *“Darbe yapmakta haklılar biz darbecileri serbest bırakıp darbeyi ihbar edeni hapsettiğimize göre bir daha ihbar almamız mümkün değildir. İhtilal girişimiyle ilgili kovuşturmayı gereğince araştırmamakta hata ettik.”* diyerek fikirlerini dile getirmiştir(Kocabaş, 2012, s.146). Celal Bayar'ın Samet Kuşçu'yu koruduğu ve ceza infazının geciktirilmesi iddiaları ortaya atıldı. Mahkeme başsavcısı Egesel, Bayar'ın Kuşçu'yu desteklediğini ısrarla teyit etti(Milliyet, 30 Mayıs 1961, s.5). 9 Subay Olayı hükümete karşı çok ciddi tehdit olarak ortaya çıkmıştır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın *“konu önemli üzerine gidin”* demesine rağmen Menderes *“Kumandanları üzecek bir tedbir almaya lüzum görmüyorum”* diyecektir(Kaynar, 2015, s.290-291).

Samet Kuşçu'nun ihbarına göre bir ihtilal organizasyonu teşkilatı kurulduğu açıktır. Menderes: *“Evet, bir darbe teşebbüsü tespit edilmiştir. Biz gereken tedbirleri aldık. Meseleyi derinleştiriyoruz. Bütün derinliğine kadar iniyoruz. Suçlular yakalanıp, gereken ceza verilecektir”* diye ifade etmiştir(Birand, Dündar ve Çaplı, 2007, s.98). Ardından 18 Ocak 1959 tarihinde bu olay hakkında şunları söyleyecekti: *“İsmimin Adnan olduğuna inandığım kadar Cemal Yıldırım'ın da suçluluğuna öyle inanıyorum.”* Ancak askeri mahkeme, Türk ordusunda böyle bir müdahalenin duyulmasının zararlı olduğunu söyleyerek dosyayı

kapatmıştır. Menderes bu durumun hayırlı olmayacağını ısrarla dile getirmiştir(Burçak, 1998, s.531). Hükümet aslında bu gizli cuntanın kimlerden oluştuğu ve nerede toplandıklarını bilmeleri rağmen büyük bir önlem almamıştır. Samet Kuşçu ve diğer 8 subayın basından gizli tutularak yargılamaları gerçekleştirilmiştir. Daha sonra hükümet tarafından bir bildiri yayınlandı:

“Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları arasında büyük sayıda tevkifler yapılmış olduğu ve bundan dolayı geniş ölçüde birtakım tertiplere girilmiş bulunduğu yolunda ortada abartılı söylentiler dolaşmakta ve bu söylentiler yabancı ülkeler ajansları tarafından da yayınlanmaya başlanmış bulunmaktadır. Hakikat şudur ki, tutuklananlar; hepsi İstanbul'da olmak üzere dokuz kişidir. Bunlardan biri emekli olarak üç albay, bir yarbay, dört binbaşı ile bir yüzbaşından ibarettir. Bu olay bir subayın ihbarı ile meydana çıkmış bulunmakta ve ilgililerin ifadeleri ile kendisini doğrulamaktadır. Bu söylentilerle olay Türk Silahlı Kuvvetlerine oldukça kapsamlı bir şekilde mâl edilmek istenmektedir. Hâlbuki gerçekleştiği takdirde, aziz milletimizin maddi ve mânevi ve her sahada mesut gelişmesine engel teşkil edecek ve hatta vatanımızın emniyetini tehlikeye düşürecek özellikteki bu gibi hareketlerin şanlı ordumuzun küçük bir birliğinde dahi olsa asla yeri olmayanından her türlü şüpheden uzaktır. Aksine olarak, bu gibi kötü niyetli girişimler ve düşünceler Silahlı Kuvvetlerimizin bu infial ve nefretle karşılanacağı muhakkaktır.” şeklindedir (Kocabaş, 2015, s.137).

Daha sonra hükümet önlem almak amacıyla Tuğgeneral Cavit Çelik ve Tuğgeneral Kani Akman'ı emekliye sevk etmiştir. Ancak bu durum subaylar arasındaki hoşnutsuzluğu artırmıştır(Özdağ, 2004, s.109). Menderes küçük önlemlerle orduyu kontrol altına aldığı düşünse de kendisine ordu içerisinden bir başkaldırı gelmesine engel olamamıştır (İlyas, 2016, s.166) Bu ihmali üzerine ordu üst düzey komutanların denetiminden çıkmıştır. Daha sonraki süreçte Menderes orduyu yedek subaylarla idare etmekten söz etmiş ve tabiri caizse yangına körükle gitmiştir(Kurt, 2017, s.80). General Rüştü Erdelhun, bu olay için artık herhangi bir müdahalede bulunulamayacağını söylemiştir(Burçak, 1998, s.534). Osman Köksal, Aralık 1957 ve Şubat 1959 arası dönemi “*Sus-Pus dönemi*” olarak adlandırmıştır(Mumcu, 1993, s.97) Faruk Güventürk ise bu hareketin Samet Kuşçu ve Adnan Menderes'in bir komplosu olduğunu iddia etmiştir. Hatta Kuşçu'nun Menderes'e bizzat istihbarat verdiğini ve tahliye edildikten sonra hemen sonra Antalya'da Shell şirketinde yüksek maaşla işe başlamasının bunun ispatı niteliğinde olduğunu söylemiştir(Milliyet, 1 Temmuz 1960). Ancak daha sonra şirketin yaptığı açıklamalarda Kuşçu'nun burası ile bağlantısı olmadığı ortaya çıkmıştır (Milliyet, 13 Temmuz 1960, s.3)

9 Subay Olayı, iktidarın bu işe memur ettiği insanların özensizliği sonucu geçirilmiştir. Araştıran memurlar olayları aydınlatmada gerekli yetkinliğe erişememiş ve darbeci subaylar yerine olayı ihbar eden Binbaşı Samet Kuşçuyu suçlu bulmuşlardır(Demirer, 2012, s.173) Bu olaylar üzerine Milli Savunma Bakanı Şemi Ergin “*istifanın temini görevi*” ile istifa etmiş yerine Ethem Menderes tayin edilmiştir(Bozdağ, 2004, s.159). Ethem Menderes'in bu göreve gelmesiyle ordudaki kaynaşma hız kesmeden artarak cuntacılar tekrar toplanmaya başlamıştır(Toker, 1992, s.58). Yani ordu içerisinde oluşturulan cunta Samet Kuşçu'nun ihbarı sonrası dağılmış gibi görünse de faaliyetlerine devam etmiştir. Fakat cunta 9 Subay Olayından sonra kendisine çeki düzen vererek hücre yapılanmalarında çok dikkatli davranmıştır (Ekincikli ve Şahin, 2018, s.39-54). 1958 yılında Sadi Kocaş örgütü Necati Tacan liderliğinde yeniden toplamak istemiştir(Kayalı, 1994, s.62). Bağdat ve Irak'ta seyreden darbeler Türk ordusunu cuntalaşmaya daha çok iterken hükümetin endişesini artırmıştır. Muhalefet de bu durumu fırsat bilerek yoğun bir seçim kampanyasına başlamıştır. İsmet

İnönü'nün Bahar Taarruzu adını verdiği bu geziler büyük çatışmalara sahne olmuştur. Bu yıllarda hem siyaset perdesinde hem de ordu içerisinde kutuplaşma iyice kesinlik kazanmıştır (İlyas, 2016, s.166).

1959 yılına gelindiğinde ise örgüt üyeleri serbest bırakıldığı için kritik mevkileri bir bir ele geçirmiştir. Ancak kendilerini idare edebilecek uygun bir general eksikliği yaşamışlardır. Cunta içerisindeki hiyerarşik yapıyı kurmak için ilk olarak Orgeneral Cemal Gürsel ile temas kurulmuştur. Gürsel'den destek alan bu örgüt daha sonra geçici bir lider olarak tümgeneral Cemal Madanoğlu'nu seçmiştir (Özçelik ve Güneş, 2018, s.273). Bu örgütlenmeden haberi olan ismini vermek istemeyen bir subay 15 Mayıs 1960 tarihinde bu durumu hükümete ihbar etmek istemiştir. Ancak Samet Kuşçu'nun haline düşmek istemediği için bundan çekinmiştir (Kocabaş, 2012, s.517).

Samet Kuşçu'nun haklıyken haksız duruma düşmesi yıllar sonra da devam etmiştir. 1962 yılında 66. Tümen Kumandanı Faruk Güventürk ve Kurmay Albay İlhami Barut, Samet Kuşçu'ya iktidar mensuplarına nüfuz ederek kendi menfaatlerini gerçekleştirmek için fesat çıkardığı gerekçesiyle 44 bin 950 liralık tazminat davası açtı. Ancak dava sonuçlanmamıştır (Milliyet, 22 Şubat 1962, s.2). 9 Subay Olayı açığa çıktıktan yıllar sonra olayın faillerinden Cemal Yıldırım, bu harekâtın iktidarda CHP dahi olsa yine yapılacağını dile getirdi. Faruk Güventürk ise bu konuda Kuşçu'nun söylediği her şey doğrudu, okunan planlar hakikate uygun kendi planları olduğunu dile getirerek Samet Kuşçu'yu doğruladı. Kuşçu iftira suçundan hüküm giydikten sonra Antalya'da iki okul açtırdı. Daha sonra Toprak Mahsulleri Ofisinde çalışarak hayatını sürdürdü. 16 Ekim 2004 tarihinde vefat etti (Arcayürek, 1984, s.263).

Sonuç

Samet Kuşçu iyi eğitim alan genel kültürü yüksek ve Türk ordusuna faydaları dokunmuş bir askerdir. Üstlendiği çeşitli görevlerle ordu içerisindeki istihbarat ağını sağlam tutmuştur. Temelinin 1952 yılına dayandığı cunta örgütlenmelerinden haberdar olmuştur. 1957 yılında kendisi de bu cuntanın içinde gibi görünerek birçok bilgi toplamıştır. Bu noktada arkadaşı Ata Tan öncü olmuştur. Oluşturulan bu cuntalar oldukça sağlam bir temele dayanarak ve önemli merkezlerde dayanak bulmuştur. Cuntalar tek bir çatı altında toplanınca darbe planı ortaya çıkmıştır. Samet Kuşçu, bu cunta üyelerinden Sadi Kocaş, Faruk Güventürk, İlhami Barut ve Ata Tan ile yakın temaslar kurmuştur. Ancak Samet Kuşçu, zaman içerisinde üyelerin güvenini kaybetmiştir. Cuntanın amacı seçimlerden hemen sonra hükümete bir darbe yapmaktır. Bu hedef ekseninde 9 Subay birleşerek bir plan hazırlamıştır. Kuşçu, darbe yapma konusunda olumsuz bir tavır sergilediği için cunta üyelerinin güvenini kaybetmiştir. Bunun üzerine kendisini kurtarmak ve darbe yapacak subaylardan bir tehlike geldiğini sezdiği için yapılacak müdahaleyi hükümete ihbar etmiştir.

İlk olarak Namık Gedik kontrolünde Kuşçu'nun darbe planını öğrendiği İlhami Barut ile görüşülmesi ve olayların açığa çıkarılmasına çalışılmıştır. Ancak Milli Savunma Bakanı Şemi Ergin ve yaveri Adnan Çelikoğlu tarafından bu ihbarın gerçek yüzünün ortaya çıkmaması ve başbakanı ulaştırılmaması için birçok yöneme başvurulmuştur. Başbakanın en yakın adamlarından biri olan Ergin, bu darbe cuntasıyla birlikte hareket etmiştir. Menderes de zaten Türk ordusundan herhangi bir tehlike görmediği için 9 Subay Olayını büyük ölçüde askıya almıştır. Bu 9 Subayın içerisinde CHP taraftarı Cemal Yıldırımın da olması teşkilatın sağlam örgütlenme sonucu oluştuğunu ortaya koymaktadır. Kuşçu'nun bu ihbarı yapmasındaki sebepler konusunda birçok fikir dile getirilse de netice olarak yalnız kalmıştır. Barut ile görüşmesinin bir fiyasko olması sonucu fevri hareket ederek ABD başkonsolosluğuna sığınmıştır. Hükümet daha sonra 9 Subayı yüzeysel olarak tutuklaya bile mahkeme isyan kışkırtıcılığı yapmaktan dolayı Samet Kuşçu'yu suçlu

bulmuştur. Delillerin karartılması sonucu Kuşçu ordudan ihraç edilerek 2 yıl hapse mahkûm edilmiştir. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, bu durumu Menderes kadar hafife almasa da 1960 Darbesinin gelişine mani olamamıştır. 60 Darbesinin yapılacağını bilen bir subay Kuşçu'nun durumuna düşmemek için bunu ihbar etmemiştir. Samet Kuşçu, tahliye edildikten sonra mütevazı bir hayat sürerek 2004 yılında vefat etmiştir.

Kaynakça

- [1] Ağaoglu, S. (1972). Demokrat Parti'nin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri. İstanbul: Baha Matbaası.
- [2] Ahmad, F. (1976). Türkiye'de Çok Partili Hayatın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971. İstanbul: Bilgi Yayınları
- [3] Akça, B. ve Kıyanç, S. (2018). CIA ve 27 Mayıs 1960 Darbesi. Tarih Okulu Dergisi, 11 (XXXV), 540-541.
- [4] Altaylı, E. (2013). Ruzi Nazar: CIA'nın Türk Casusu. İstanbul: Doğan Yayıncılık.
- [5] Anadol, C. (2014). Türk Siyaset Tarihinde Demokrat Parti. İstanbul: Yeni Kuvayı Milliye Yayınları.
- [6] Apuhan, R. Ş. (2010). 27 Mayıs'tan Yassıada Mahkemelerine Menderes Resmi Tarihi Değiştirecek Gerçekler, İstanbul: Timaş Yayınları.
- [7] Arcayürek, C. (1984). Bir İktidar Bir İhtilal 1955-1960, Ankara: Bilgi Yayınları.
- [8] Arcayürek, C. (1989). Darbeler ve Gizli Servisler, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- [9] Atılğan, A. ve Koç, E. (2019). Whistleblowing: Türkiye'den İki Örnek Olay, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 41, 386-389.
- [10] Avcı, G. (2004). İstihbarat Teknikleri Aktörleri Örgütleri ve Açmazları, İstanbul: Timaş Yayınları.
- [11] Aydemir, Ş. S. (1993). Menderes'in Dramı. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- [12] Aydemir, T. (2010). Hatıratım, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- [13] Başgil, A. F. (2008). 27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri, İstanbul: Yağmur Yayınevi.
- [14] BCA, Dosya No: 31374, Yer No: 277-22-14.
- [15] Bidirici, F. (1998). Gizli Kulaklar Ülkesi, İstanbul: İletişim Yayınları.
- [16] Birand, M. A., DüNDAR, C. ve Çaplı, B. (2007). Demirkırat Bir Demokrasinin Doğuşu, İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- [17] Bozdağ, İ. (2004). Darağacında Bir Başbakan: Menderes, İstanbul: Truva Yayınları.
- [18] Bozdağ, İ. (2009). Bilinmeyen Atatürk, İstanbul: Truva Yayınları.
- [19] Burçak, R. S. (1998). On yılın Anıları, Ankara: Dizgi Tasarım Baskı.
- [20] Cengiz, S. (2010). Türk Siyasetinde Sivil - Asker İlişkileri 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül ve Sonrası. Ankara: Orion Kitabevi.
- [21] Çetiner, S. (2019). 27 Mayıs İhtilalinde Milli Birlik Komitesi ve 14'ler Olayı. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- [22] Çetinkaya, S. (2015). Türkiye'de İhtilal ve Muhalefet İlişkileri. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- [23] Dağcı, G. T. (2006). Osmanlı'dan Cumhuriyete Ordu Siyaset İlişkisi 27 Mayıs Askeri Darbesi. İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayınları.

- [24]Demirer, M. A. (2012). 27 Mayıs Masallar ve Gerçekler, İstanbul: Toplumsal Yayıncılık.
- [25]Deniz, B. (2001). 27 Mayıs İhtilalini Hazırlayan Sebepler ve Tahkikat Komisyonu. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- [26]Dikici, A. (2014). 27 Mayıs Askeri Darbesi ve Türk Polisi. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 30 (89) 32.
- [27]Ekincikli, M. ve Şahin, A. (2018). 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi Öncesinde Kurulan İhtilal Örgütleri ve Dokuz Subay Olayı. Akademik Bakış Dergisi.
- [28]Eroğlu, C. (2003). Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi. Ankara: İmge Kitapevi
- [29]Gül, M. (2011). Sosyo Ekonomik ve Siyasal Olayların Konya ve Kayseri Basımına Yansıması 1950-1960, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- [30]Güngör, S. (2004). Muhalefette CHP. Ankara: Alternatif Yayınları.
- [31]İlyas, A. (2016). 27 Mayıs Askeri Darbesinin Sancıları ve Orduda Tasfiyeler. Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi, 11 (22) 166.
- [32]İpekçi, A. ve Coşar, (1962). İhtilalin İç Yüzü. İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları.
- [33]Kayalı, K. (1994). Ordu ve Siyaset 27 Mayıs-12 Mart, İstanbul: İletişim Yayınları.
- [34]Kaynar, M. K. (2015). Türkiye'nin 1950'li Yılları, İstanbul: İletişim Yayınları.
- [35]Kocabaş, S. (2012). Menderes Nasıl Devrildi?, İstanbul: Bayrak Yayıncılık.
- [36]Koçaş, S. (1977). Atatürk'ten 12 Mart'a Anılar, Cilt 1, İstanbul: Er-Tu Matbaası.
- [37]Koralan, R. (2013). Tek Parti Devrinden 27 Mayıs İhtilali'ne Demokratlar, İstanbul: Timaş Yayınları.
- [38]Kurt, S. (2017). 27 Mayıs Darbesi ve Cumhuriyet Dönemi Darbelerine Olası Etkileri, Darbeler ve Tepkiler 5-16 Aralık 2016 Uluslararası Demokrasi Sempozyumu, Giresun.
- [39]Maraşlı, E. (2015). Türkiye'de Askeri Darbe Teşebbüsleri, İstanbul: Bilge Oğuz Yayınları
- [40]Mumcu, U. (1993). İnkılâp Mektupları, İstanbul: Tekin Yayınevi.
- [41]Neziroğlu, İ. (2003). Türkiye 'de Askeri Müdahaleler ve Basın (1950-1980). Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları.
- [42]Onuş, S. (2013). Parola: İnkılâp 27 Mayıs'ı Yapanlar Anlatıyor. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- [43]Özçelik, H. ve Güneş, M. (2018). Bir 27 Mayıs Tahlili: Silahlı Kuvvetler Birliği. Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 20, 273
- [44]Özdağ, Ü. (2004). Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali. İstanbul: Boyut Kitapları
- [45]Seyhan, D. (1966). Gölgedeki Adam. İstanbul: Nurettin Uycan Matbaası
- [46]Toker, M. (1992). Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- [47]Tuncay, M. (1981). Türkiye Cumhuriyetinde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923–1930). Ankara: Yurt Yayınları

[48]Turan, Ş, (2002). Türk Devrim Tarihi Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye 5. Kitap. Ankara: Bilgi Yayınevi

[49]Ulay, S. (1968). Harbiye Silah Başına. İstanbul: Kitapçılık Ticaret Limited Şirketi Yayınları

[50]Milliyet Gazetesi